

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М.П. ДРАГОМАНОВА**

ОСВІТНІЙ ДИСКУРС:

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

ГУМАНІТАРНІ НАУКИ

ВИПУСК 7 (8)

**КИЇВ
2018**

Фахове видання

**з філософських, педагогічних наук затверджено наказом Міністерства освіти і науки України
(№326 від 04.04.2018 року)**

ОСВІТНІЙ ДИСКУРС: збірник наукових праць

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації:
серія KB № 22989-12889 ПР від 11 грудня 2017 року

Друкується за рішенням

Вченої ради Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова
(протокол № 14 від 26 червня 2018 року)

Шеф – редактор:

Андрущенко В. П., доктор філософських наук, професор, член-кореспондент НАН України, академік НАПН України (Україна, Київ)

Головний редактор:

Кивлюк О. П., доктор філософських наук, професор (Україна, Київ)

Співредактори:

Топузов О. М., доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, (Україна, Київ)

Вашкевич В. М., доктор філософських наук, професор (Україна, Київ)

Савельєв В. Л., доктор історичних наук, професор (Україна, Київ)

Відповідальний редактор:

Мордоус І. О., кандидат педагогічних наук, доцент (Україна, Київ)

Редакційна колегія:

Андрушкевич Ф., доктор педагогічних наук, проф. (Польща, Ополе)

Андрюкайтене Р., доктор PhD соціальних наук (менеджмент) (Литва, Маріямполе)

Базалук О. О., доктор філософських наук, професор (Україна, Київ)

Бак М., доктор філософських наук (Польща, Ополе)

Бобрицька В. І., доктор педагогічних наук, професор (Україна, Київ)

Бондаренко В. Д., доктор філософських наук, професор (Україна, Київ)

Ван Цзин доктор наук, професор (Китай)

Вернидуб Р. М., доктор філософських наук, професор (Україна, Київ)

Воронкова В. Г., доктор філософських наук, професор (Україна, Запоріжжя)

Жалдак М. І., доктор педагогічних наук, професор, академік НАПН України (Україна, Київ)

Калініна Л.М. доктор педагогічних наук, професор (Україна, Київ)

Корець М. С., доктор педагогічних наук, професор (Україна, Київ)

Макаренко Л. Л., доктор педагогічних наук, професор (Україна, Київ)

Свириденко Д.Б., доктор філософських наук, доцент (Україна, Київ)

Сергієнко В. П., доктор педагогічних наук, професор (Україна, Київ)

Терепищій С. О., доктор філософських наук, доцент (Україна, Київ)

Чжу Декуан доктор наук, професор (Китай)

Яшанов С. М., доктор педагогічних наук, професор (Україна, Київ)

Концепція збірника базується на багатоплановому науковому висвітленні проблем сучасної освіти і науки в умовах полікультурного глобалізаційного суспільства. Основні рубрики охоплюють всі освітні галузі (науки про освіту; філософія освіти; освітні вимірювання; дошкільна, початкова, середня, професійна, вища освіта, менеджмент освітньої діяльності тощо). Розрахований на фахівців гуманітарних наук.

ОСВІТНІЙ ДИСКУРС : ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ / Голов. ред. О. П. Кивлюк. – Київ :
«Видавництво «Гілея», 2018. – Випуск 7 (8) : гуманітарні науки. – 122 с.

**NATIONAL PEDAGOGICAL
DRAGOMANOV UNIVERSITY**

**EDUCATIONAL
DISCOURSE:
COLLECTION OF SCIENTIFIC PAPERS**

HUMANITIES SCIENCES

VOLUME 7 (8)

KYIV
2018

Scientific professional publication on pedagogy and philosophy
(order of the Ministry of Education and Science No. 326 dated April 4, 2018)

EDUCATIONAL DISCOURSE: collection of scientific papers

Certificate of printed mass media's state registration:
Series KB № 22989-12889 IIP from December 11th, 2017

Printed by decision

Academic Council of National Pedagogical Dragomanov University
(protocol № 14 from June 26th, 2018)

Honored Chief Editor:

Andrushchenko V. P., Doctor of Philosophical Sciences, Professor, Corresponding Member of NASU, Acad. of NAPS Ukraine (Ukraine, Kyiv)

Chief Editor:

Kyvliuk O. P., Doctor of Philosophical Sciences, Professor, (Ukraine, Kyiv)

Co-editor:

Topuzov O. M., Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Corresponding Member of NAPS Ukraine (Ukraine, Kyiv)

Vashkevych V. M., Doctor of Philosophical Sciences, Professor, (Ukraine, Kyiv)

Saveliev V. L., Doctor of Historical Sciences, Professor, (Ukraine, Kyiv)

Responsible Editor:

Mordous I. O., Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (Ukraine, Kyiv)

Editorial board:

Andrushkevych F., Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, (Poland, Opole)

Andriukaitene R., Doctor of Social Sciences (Management) (Lithuania, Marijampole)

Bak M., Doctor of Philosophical Sciences (Poland, Opole)

Bazaluk O. O., Doctor of Philosophical, Professor (Ukraine, Kyiv)

Bobrytska V. I., Doctor of Pedagogical Sciences Professor, (Ukraine, Kyiv)

Bondarenko V. D., Doctor of Philosophical, Professor (Ukraine, Kyiv)

Wan Jing Doctor of Sciences, Professor (China)

Vernydub R. M., Doctor of Philosophical Sciences Professor, (Ukraine, Kyiv)

Voronkova V. G., Doctor of Philosophical Sciences, Professor (Ukraine, Zaporizhzhia)

Zhaldak M. I., Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Acad. of NAPS Ukraine (Ukraine, Kyiv)

Kalinina L.M., Doctor of Pedagogical Sciences Professor, (Ukraine, Kyiv)

Korets M. S., Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Ukraine, Kyiv)

Makarenko L. L., Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Ukraine, Kyiv)

Svyrydenko D. B., Doctor of Philosophical Sciences, Docent (Ukraine, Kyiv)

Serhiienko V. P., Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Ukraine, Kyiv)

Terepyshchyi S. O., Doctor of Philosophical Sciences, Associate Professor (Ukraine, Kyiv)

Zhu Dequan Doctor of Sciences, Professor (China)

Yashanov S. M., Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Ukraine, Kyiv).

The collections' concept is based on a multifaceted scientific coverage of the problems of modern education and science in terms of multicultural globalisational society. The main headings cover all educational areas (sciences about education; Philosophy of education; Educational measurements; Pre-school, primary, secondary, vocational, higher education, management of educational activities, etc.). It is designed for specialists in the humanities.

EDUCATIONAL DISCOURSE : COLLECTION OF SCIENTIFIC PAPERS / Chief Editor O. P. Kyvliuk. – Kyiv : «Publishing house «Hileya», 2018. – Volume 7 (8) : humanities science. – 122 p.

©Editorial board , 2018

©Authors of articles, 2018

©National Pedagogical Dragomanov University , 2018

©PE Publish House Hileya, 2018

ЗМІСТ

СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ВИМІР ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

- Ретінова О.* Sociohumanitarian habitus of homo economicus: economic education in the modern Ukrainian society 7
- Кивлюк О.П.,
Мордоус І.О.* Гра як феномен філософської антропології в контексті віртуалізації суспільства 21

ПЕДАГОГІКА ВИЩОЇ ШКОЛИ

- Тимова Н.М.* Модель психолого-педагогічної підготовки педагогів професійного навчання 31
- Яшанов С.М.,
Яшанов М.С.* Організаційно-методичні засади позааудиторної самостійної роботи студентів в інформаційно-навчальному середовищі закладу вищої педагогічної освіти 40
- Гуменюк Т.Б.* Концепція підготовки бакалаврів професійної освіти з технічних спеціалізацій в університетах 51
- Чумаченко Д.В.* Аналіз стану підготовки педагогів професійного навчання з документознавства в педагогічних університетах 64
- Білан А.М.* Формування методичної готовності майбутнього вчителя до роботи в умовах інформаційно-освітнього середовища 73

ОСВІТНІ СТРАТЕГІЇ

- Ключкович Т.В.* Передумови та чинники трансформації вищої педагогічної освіти в Словацькій Республіці 84
- Парфьонова О.І.* Філософія освіти: соціально-філософські проблеми та тенденції розвитку сучасної української шкільної освіти 95

РЕЛІГІЄЗНАВЧІ СТУДІЇ

- Хромець В.Л.* Форми отримання богословської освіти та їх розвиток в перспективі трансформацій богословської освіти майбутнього 105

CONTENT

SOCIO-CULTURAL DIMENSION OF INNOVATION PROCESSES

- Petinova O.*** Sociohumanitarian habitus of homo economicus: economic education in the modern Ukrainian society **7**
- Kyvoliuk O., Mordous I.*** The game as a phenomenon of philosophical anthropology in the context of the social relations virtualization **21**

PEDAGOGY OF HIGH SCHOOL

- Tytova N.*** The psychological and pedagogical training model of the professional education training teacher **31**
- Yashanov S., Yashanov M.*** Organizational and methodological foundations of the extracurricular independent students' work in the information and teaching environment of the higher pedagogical education institution **40**
- Humeniuk T.*** The professional education bachelors training concept in technical specializations in universities **51**
- Chumachenko D.*** The status analysis of the professional education teacher training with documentation in pedagogical universities **64**
- Bilan A.*** The formation of the future teacher methodical readiness to work in the conditions of the information and educational environment of the educational institution **73**

EDUCATIONAL STRATEGIES

- Klyuchkovych T.*** Preconditions and factors of the transformation of higher pedagogical education in the Slovak Republic **84**
- Parfonova O.*** Philosophy of education: socio-philosophical problems and trends in the development of modern Ukrainian school education **95**

RELIGIOUS INNOVATIVE STUDIES

- Khromets V.*** Forms of theological education and their development in the perspective of transformation of the theological education of the future **105**

ОСВІТНІ СТРАТЕГІЇ

УДК 378.1; 437.6

ПЕРЕДУМОВИ ТА ЧИННИКИ ТРАНСФОРМАЦІЇ ВИЩОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ В СЛОВАЦЬКІЙ РЕСПУБЛІЦІ

PRECONDITIONS AND FACTORS OF THE TRANSFORMATION OF HIGHER PEDAGOGICAL EDUCATION IN THE SLOVAK REPUBLIC

Т. В. Ключкович

Актуальність теми.

Трансформаційні процеси в Словаччині в кін. XX – поч. XXI ст. охопили всі рівні суспільної системи, в т.ч. сферу вищої освіти. Словацька Республіка пройшла складним шляхом реформ, результати яких дозволяють говорити про функціонування в країні системи вищої освіти європейського рівня. Водночас процес європейської модернізації вищої освіти та оптимізації системи управління освітою в Словаччині ще не завершений і потребує подальшого концептуального, кадрового, фінансового та матеріально-технічного забезпечення.

Постановка проблеми.

Трансформаційний шлях словацької вищої освіти був доволі непростий, позначений успіхами та труднощами, що обумовлено комплексом передумов і чинників міжнародного та внутрішньодержавного розвитку. З огляду на євроінтеграційні прагнення України, досвід Словаччини є важливим для осмислення у вітчизняному реформному контексті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій засвідчив актуальність проблеми модернізації вищої освіти в Словаччині, ключові аспекти якої відображено в публікаціях М. Валіци, Б. Касачової, Б. Косової, Ш. Порубського, А. Петрасової, І. Павлова.

Постановка завдання. В статті висвітлюються ключові

Urgency of the research.

Transformational processes in Slovakia in the con. XX - early. XXI century. covered all levels of the social system, incl. higher education. The Slovak Republic has gone through a complex way of reforms, the results of which allow us to talk about the functioning of the European level higher education system in the country. At the same time, the process of European modernization of education and the optimization of the education management system in Slovakia is not yet completed and requires further conceptual, personnel, financial and material and technical support.

Target setting.

The transformational path of higher education in Slovakia was rather difficult, marked by successes and difficulties, which is due to a set of prerequisites and factors of international and intrastate development. Taking into account Ukraine's European integration aspirations, the experience of Slovakia is important for understanding in the domestic reform context.

Actual scientific researches and issues analysis showed the urgency of the problem of higher education modernization in Slovakia, the key aspects of which are reflected in the publications of such scientists as M. Valitsa, B. Kasachova, B. Kosova, Sh. Porubskyi, A. Petrasova, I. Pavlov.

The research objective. The article highlights the key prerequisites

передумови та чинники, що обумовлювали трансформацію вищої педагогічної освіти Словаччини та її інтеграцію в європейський освітній простір.

Виклад основного матеріалу. Після зміни моделі суспільного устрою в 1989 р. розвиток Словаччини був орієнтований на постсоціалістичну модернізацію та інтеграцію системи вищої освіти у європейський освітній простір. З-поміж найбільш значимих об'єктивних передумов і чинників макrorівня, які мали вплив на різних етапах реформування, виокремлено: розпад "соціалістичного табору" та інтенсифікацію євроінтеграційних процесів, розпад Чехословаччини та створення самостійної Словацької Республіки (1993 р.), підтримка європейською спільнотою освітніх перетворень у Словаччині та її вступ в ЄС (2004 р.). Освітня політика була також залежною від внутрішньополітичної, соціально-економічної та соціально-демографічної кон'юнктури розвитку словацького суспільства в кін. ХХ – на поч. ХХІ ст. Підкреслено, що важливою внутрішньою передумовою реформування словацької педагогічної освіти була необхідність подолання кризи вчительської професії. Встановлено, що важливим чинником перетворень у системі вищої освіти був вплив європейської спільноти та євроінтеграційні прагнення Словаччини.

Висновки. Трансформаційні процеси у словацькій вищій школі та педагогічній освіті зокрема, були зумовлені впливом комплексу передумов, чинників та інституціолізованих суб'єктів. Вплив цих детермінант по-різному позначався на освітній політиці держави, її реформеному потенціалі, інтенсивності перетворень у сфері вищої освіти на різних етапах

and factors that determined the transformation of higher pedagogical education in Slovakia and its integration into the European educational space.

The statement of basic materials. After changing the model of social organization in 1989, the development of Slovakia was focused on the post-socialist modernization and integration of the higher education system into the European educational space. Among the most significant objective prerequisites and factors of the macro level, which influenced the different stages of the reform, it was highlighted: the collapse of the "socialist camp" and the intensification of integration processes, the collapse of Czechoslovakia and the creation of an independent Slovak Republic (1993), European Community support for educational change in Slovakia and its accession to the EU (2004). The educational policy was also dependent on the internal political, socio-economic and socio-demographic conjuncture of the development of the Slovak society. XX - early. XXI century. It was emphasized that an important internal prerequisite for reforming Slovak pedagogical education was the need to overcome the crisis in the teaching profession. It has been established that an important factor in the transformation in the higher education system was the influence of the European community and the Euro-integration aspirations of Slovakia.

Conclusions. Transformational processes in Slovak higher school and pedagogical education in particular, were caused by the influence of a complex of prerequisites, factors and institutionalized subjects. The influence of these determinants had a different impact on the educational policy of the state, its reform potential, the intensity of transformations in the field of higher education at various stages of the

трансформації та інтеграції Словаччини у ЄПВО. На сучасному етапі модернізація системи вищої педагогічної освіти за європейськими стандартами сприяє якійсь підготовці кваліфікованих педагогічних кадрів в Словаччині.

Ключові слова: Словацька Республіка, трансформація, система вищої педагогічної освіти, реформування вищої освіти, європейський освітній простір.

transformation and integration of Slovakia into the EHEA. At the present stage, the modernization of the system of higher pedagogical education according to European standards contributes to the quality training of qualified pedagogical personnel in Slovakia.

Keywords: Slovak Republic, transformation, the system of higher pedagogic education, reforming the higher education, European educational space.

Актуальність теми. Трансформаційні процеси в Словаччині в кін. ХХ – поч. ХХІ ст. охопили всі рівні суспільної системи, в т.ч. сферу вищої освіти. Словацька Республіка (далі СР) пройшла складним шляхом реформ, результати яких дозволяють говорити про функціонування в країні системи вищої освіти європейського рівня. Водночас процес європейської модернізації вищої педагогічної освіти та оптимізації системи управління освітою СР ще не завершений і потребує подальшого концептуального, кадрового, фінансового та матеріально-технічного забезпечення.

Постановка проблеми. Трансформаційний шлях словацької вищої освіти був доволі непростий, позначений успіхами та труднощами, що обумовлено комплексом передумов і чинників міжнародного та внутрішньодержавного розвитку. З огляду на євроінтеграційні прагнення України, досвід Словаччини є важливим для осмислення у вітчизняному реформному контексті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій засвідчив актуальність проблеми модернізації вищої освіти в Словаччині, ключові аспекти якої відображено в публікаціях М. Валіци, Б. Касачової, Б. Косової, Ш. Порубського, А. Петрасової, І. Павлова. Більшість вчених концентрується на дослідженні окремих аспектів розвитку словацької системи вищої освіти, як-от: крос-національний порівняльний аналіз її елементів, впровадження Болонського процесу, європеїзація педагогічної освіти, практична підготовка педагогів, професійний розвиток вчителів, криза вчительської професії та ін. Тоді як бракує, на наш погляд, узагальнюючих історико-педагогічних досліджень розвитку системи вищої освіти Словаччини з урахуванням внутрішніх і зовнішніх чинників, а також окресленням тенденцій розвитку на сучасному етапі.

Постановка завдання. Стаття націлена на висвітлення основних передумов і чинників, що обумовлювали трансформацію вищої

педагогічної освіти Словаччини та її рух до європейського освітнього простору.

Виклад основного матеріалу. Процес реформування словацької системи вищої освіти розпочався відразу після зміни моделі суспільного устрою в 1989 р. і пройшов в своєму розвитку ряд етапів: **I-й етап (1990 – 1998 рр.) – постсоціалістична модернізація системи вищої освіти та проголошення курсу на європейську інтеграцію; II-й етап (1999 – 2004 рр.) – концептуальне й нормативне забезпечення інтеграції в Європейський простір вищої освіти (далі ЄПВО); III-й етап (з 2004/2005 рр.) – впровадження стандартів Болонського процесу в навчальний процес словацьких ЗВО.** Тільки в контексті підписання Словаччиною Болонської декларації (1999 р.) і успішної реалізації євроінтеграційного курсу (2004 р.) розпочалися структурні реформи в сфері вищої педагогічної освіти [1, с. 13].

Серед найбільш значущих об'єктивних передумов і чинників макрорівня, які мали вплив на різних етапах трансформації системи вищої освіти Словаччини, варто виокремити: розпад “соціалістичного табору” та дезінтеграційні процеси на постсоціалістичному просторі, що супроводжувалися, зокрема, демонтажем ідеологічних освітніх структур “старого режиму”; комплекс радикальних реформ, направлених на розбудову парламентської демократії, ринкової економіки, правової держави, децентралізацію державного управління; одночасно був взятий курс на плюралізм, конкуренцію і децентралізацію у словацькій вищій освіті; розпад Чехословаччини та створення в 1993 р. самостійної Словацької Республіки, що зумовило необхідність розробки національної стратегії розвитку вищої освіти; посилення регіональної співпраці, координації реформ у сфері вищої освіти між країнами Вишеградської групи, що ставило спільні та відмінні цілі на різних етапах розвитку; інтенсифікація євроінтеграційних процесів на постсоціалістичному просторі та підтримка Європейською спільнотою освітніх перетворень; підписання Словаччиною Болонської декларації в 1999 р. і вступ до Європейського Союзу в 2004 р., що пришвидшило перетворення у сфері вищої педагогічної освіти.

Державна освітня політика та інтенсивність реформ у вищій школі є залежними від внутрішньополітичної, регіональної, соціально-економічної, соціально-демографічної кон'юнктури розвитку словацького суспільства, яка в 1990-х рр. була досить нестабільною. Об'єктивна тенденція зростання кількості ЗВО, факультетів, студентів у 1990-х рр. наражалася на обмежені економічні, матеріально-технічні, кадрові можливості словацького суспільства задовольнити потреби вищої школи та

запити випускників вишів щодо працевлаштування. В процесі освітніх перетворень на початку 1990-х рр. Словаччина, як й інші країни Вишеградської групи, зіткнулася з такими гальмуючими чинниками як: політична нестабільність, відсутність згоди між реформаторами, слабкі результати реформування в інших сферах (особливо економічній), брак необхідних ресурсів (насамперед фінансових), – які стояли на заваді формуванню якісно нової системи вищої освіти [5, с. 12].

В таких умовах міжнародний суспільно-політичний контекст був надзвичайно важливим для стратегії та темпів освітніх перетворень. Складність модернізаційного шляху Словаччини, як й інших постсоціалістичних країн Вишеградської групи, полягала в необхідності швидкого досягнення комплексу ключових цілей системних перетворень і успішної реалізації євроінтеграційної стратегії. У даному контексті варто наголосити на визначальному впливі Європейської спільноти на процес суспільних трансформацій у Словаччині, яка підтримувала прагнення словацького суспільства. Інтенсивність модернізаційних процесів у рамках формування ЄПВО у кін. ХХ – поч. ХХІ ст. значно прискорили реформування національної системи освіти Словаччини.

У процесі реалізації євроінтеграційної стратегії Міністерство освіти СР відповідно реагувало на ті процеси та рішення, які приймалися на загальноєвропейському рівні, ухвалюючи відповідні концептуальні документи, адаптовані до національної вищої освіти (напр. “Національна програма виховання і освіти в Словацькій Республіці на найближчі 15-20 років” (проект “Milenium”), “Концепція подальшого розвитку вищої освіти в Словаччині на 21 століття”, “Концепція навчання впродовж життя”). Рамкові умови для реалізації змін у сфері вищої освіти забезпечувалися ухваленням національних законодавчих актів (напр., Закон “Про вищі школи” 2002 р.).

Важливим чинником подальших змін у системі університетської підготовки вчителів були стратегічні зміни на рівні початкової та середньої школи (регіональної освіти), які нормативно передбачені в новому Законі “Про виховання і освіту” (2008 р.), в Законі “Про педагогічних працівників та” (2009 р.), в адаптованій до міжнародної класифікації ISCED 97 Державній освітній програмі (2008 р.) і курикулярній реформі освіти в цілому. Адже носієм цих змін були, передусім, вчителі, які повинні створювати та реалізовувати навчальні програми, перманентно вносити інновації в навчальний процес. Ініціативи педагогічної спільноти в 1990-х рр. були тим динамічним фактором, що впливав на розробку концептуальних, нормативних документів у сфері освітніх реформ. Зміна функцій вчителя потребувала внесення корективів у процес їх професійної

підготовки, щоб вони були здатними реагувати на актуальні виклики суспільства. З огляду на дану обставину, виникла потреба системно вирішувати проблеми педагогічної освіти у словацьких вишах.

У словацькому контексті варто наголосити на такій важливій передумові та детермінанті освітніх перетворень як криза вчительської професії, пік загострення якої припав на сер. 1990-х рр., але кінцево вона не подолана і нині, попри позитивні тенденції останнього десятиліття. Кризу професії вчителя в Словаччині можна окреслити комплексом внутрішніх і зовнішніх проявів.

З-поміж зовнішніх проявів кризи можна виокремити наступні: недостатня глибина і динаміка освітніх реформ; брак педагогів у закладах освіти, недостатня їх кваліфікованість, недоліки кадрової політики в сфері педагогічної освіти та діяльності; фемінізація і старіння вікового складу вчителів; низька заробітна плата; відсутність прогресивної кар'єрної системи професійного зростання; слабка соціально-статусна привабливість професії вчителя; невідповідність педагогів високим суспільним вимогам в умовах науково-технічного та соціального прогресу [3, с. 9-10].

У контексті значних темпів і результативності загальнонаціональних перетворень, насамперед у державно-управлінській та економічній сферах, де Словаччина почала демонструвати успіхи вже в кінці 1990-х рр., у сфері вищої освіти фіксувалося значне відставання темпів реформування.

Однією з причин слабких результатів реформування дослідники називають недостатньо якісну кадрову політику в сфері педагогічної освіти та діяльності, як на рівні центральних відомств, так і освітніх закладів регіонального рівня [6, с. 28]. В 1990-х рр. словацькій освіті бракувало кваліфікованих педагогічних кадрів, фіксувалося їх нерівномірне співвідношення у регіональному розрізі. Ріст кількості ЗВО у постсоціалістичний період зумовив потребу кваліфікованих викладачів. Вказану проблемну ситуацію в університетах частково вирішували, приймаючи на роботу педагогів, що мали досвід викладання в закладах нижчого рівня, або запрошуючи викладачів із-за кордону.

Слід відзначити і слабку соціально-статусну привабливість професії вчителя, що фіксується у зниженні інтересу до здобуття педагогічної професії, відмови від подальшої вчительської діяльності, особливо у молодому віці. Довгий час у Словаччині була відсутня прогресивна кар'єрна система з визначеним порядком і стимулюванням професійного зростання. У даному аспекті позитивні зрушення відбулися в 2009 р. з прийняттям Закону "Про педагогічних працівників та професійних співробітників...", відповідно до якого поступово вибудовується система кар'єрного зростання та професійного розвитку педагогів.

Криза вчительської професії в Словаччині має т.зв. “внутрішньо-мотиваційні” прояви, з-поміж яких варто виокремити: розчарованість державною освітньою політикою і пасивний опір змінам з боку вчительського середовища; невідповідність педагогів до сучасних вимог індивідуалізації освіти; небажання і нездатність педагогів адекватно сприйняти суспільні зміни та відповідно адаптуватися до них, професійно розвиватись; недооцінка вчителями престижності своєї професії та ін.

Безнадійність і пасивний опір змінам з боку вчителів загострилися через те, що проголошені в середині 1990-х рр. освітні реформи в Словаччині не були належним чином впроваджені, і навіть навпаки – досить часто педагогічні інновації наражалися на різноманітні бюрократичні перепони. Інноваційний ентузіазм словацьких вчителів, який розвивався в пер. пол. 1990-х рр. під впливом міжнародних проектів, у 2000-х рр. був значно послаблений.

Трансформаційні процеси, що відбуваються в словацькій вищій школі: диверсифікація навчальних програм, урізноманітнення форм навчання, поширення прогресивних концепцій навчання, впровадження інформаційних і комунікаційних технологій, трансформація соціальної структури студентства, зміна умов праці, – висувають все нові і нові вимоги до компетенцій і професійної діяльності викладачів [2, с. 43]. Недостатня підготовленість педагогів до сучасних вимог індивідуалізації освіти зумовлена складністю вирішення індивідуальних проблем учнів у навчанні в умовах підвищення їх соціальної та соціокультурної неоднорідності.

У контексті з'ясування основних передумов і чинників впливу на процес євроінтеграції та модернізації вищої освіти СР важливим, на наш погляд, є окреслення кола зацікавлених організацій та інституціоналізованих суб'єктів впливу як національного, так і європейського рівня.

Ключовим суб'єктом, що визначає зміст і напрямки реформування вищої освіти є Уряд СР через профільне Міністерство освіти, науки, досліджень і спорту (далі МОНДССР). Відповідно до § 102 Закону “Про вищі школи” МОНДССР створює умови для розвитку вищих навчальних закладів та вищої освіти; відповідає за оновлення та вдосконалення нормативної бази у сфері вищої освіти; щорічно готує, актуалізує та публікує довгострокову стратегію розвитку освітньої, дослідницької та інших видів діяльності ВНЗ; готує та публікує щорічний звіт про сучасний стан вищої освіти [7, с. 1501].

Окрім МОНДССР до окреслення ключових проблем, розробки стратегії реформування та впровадження Болонського процесу в сфері вищої педагогічної освіти залучено широке коло інституцій та організацій,

які мають функції та досвід у сфері освітньої, науково-дослідницької, науково-методичної, контролюючої діяльності. Насамперед, варто виокремити наступні інституції та організації:

– словацькі університети (педагогічні факультети), що безпосередньо займаються підготовкою педагогічних кадрів певного кваліфікаційного рівня, мають відповідний досвід, своє бачення проблем і перспектив розвитку педагогічної освіти. Законодавчо (§ 107 Закону “Про вищі школи”) передбачено систему інституційного представництва вищих навчальних закладів, яку утворюють три основні організації: Рада вищих шкіл, яка є вищим органом самоврядування словацьких ВНЗ; Студентська рада вищих шкіл, яка є вищим органом представництва студентів; Словацька ректорська конференція, яка є координуючим органом і складається з ректорів словацьких ЗВО [7, с. 1503-1504];

– акредитаційні установи: Акредитаційна комісія, Акредитаційна комісія для подальшої освіти, Акредитаційна рада з безперервного навчання педагогічних працівників і фахівців, – що здійснюють консультуючі, координуючі, контролюючі, акредитаційні функції в сфері вищої освіти та наукових досліджень в СР;

– центри подальшої освіти, які є автономними консультаційними та освітніми структурами при словацьких вишах. Їх місія полягає в тому, щоб забезпечити комплексність і системність у подальшій освіті педагогів;

– Державний педагогічний інститут, основні напрямки діяльності якого включають: підготовку пропозицій щодо реформування змісту освіти та виховання, професійно-методичне керівництво навчальними установами, підготовку педагогічної документації в сфері освіти та підвищення кваліфікації педагогічних працівників;

– Інститут інформації та прогнозування в галузі освіти, який з 2014 р. увійшов до складу Центру науково-технічної інформації. Серед основних завдань цієї інституції варто виокремити: збір і обробка інформації в освітній і науковій галузі; координація діяльності міждисциплінарних науково-дослідних центрів і функціонування інфраструктури національних закладів з наукових досліджень, інновацій і освіти;

– Методично-педагогічний центр, який має свої представництва (центри) в Братиславі, Трнаві, Нітрі, Банській-Бистриці, Комарно, Тренчині, Жиліні, Пряшеві, Кошице. Методично-педагогічні центри в регіонах здійснюють методичну, освітню, атестаційну, дослідницьку, видавничу діяльність, зокрема реалізують проекти та акредитовані освітні програми, спрямовані на підвищення кваліфікації педагогічних працівників;

– Державний інститут професійної освіти, діяльність якого націлена

на методичне, педагогічно-дидактичне забезпечення сфери професійної і шкільної освіти, реалізацію освітніх проектів, розробку державних освітніх програм, професійний розвиток педагогів у контексті неперервної освіти;

– професійні об'єднання педагогів: Союз учительських факультетів СР, Асоціація деканів педагогічних факультетів СР і ЧР, Ініціатива викладачів вишів, Ініціатива словацьких вчителів, – чий вплив на освітню політику може бути доволі відчутним і резонансним;

– платформа неурядових організацій розвитку, що об'єднує зо три десятки словацьких неурядових організацій, більшість з яких реалізує проекти в галузі глобальної освіти, гуманітарного розвитку та міжнародної співпраці, а також взаємодіє з державно-владними структурами з цих питань.

Окрім зазначених організацій, на реформену політику в галузі вищої освіти і підготовки вчителів впливають й інші професійні асоціації, громадські об'єднання. В кін. 1990-х рр. долучення недержавних організацій до осмислення основних проблем, розробки пропозицій створювало необхідний динамічний реформений дискурс, що стимулював зміни у вищій освіті.

Якщо глянути на процес реформування вищої освіти в СР з позицій його головних суб'єктів, то слід зазначити, що освітні реформи перебувають у площині напружених взаємовідносин між трьома групами суб'єктів освітнього процесу: державою і політичними партіями, які впливають на процес формування, реалізацію та інтенсивність освітньої політики; педагогічними працівниками, вчителями як безпосередніми учасниками, втілювачами освітніх реформ; громадськістю, яка посередництвом громадської думки створює відповідний соціальний контекст трансформаційного процесу [4, с. 37].

Важливим чинником перетворень у системі вищої освіти Словаччини є вплив європейської спільноти. Процес створення ЄПВО багато в чому визначив напрями реформування національних освітніх систем держав, що в нього інтегрувалися. У контексті інтеграції словацької вищої освіти в ЄПВО до національних суб'єктів реформування додалися також не менш важливі міжнародні суб'єкти – ЄС та міжнародні інституції в сфері вищої освіти. Ключове значення мають колективні суб'єкти, що входять до складу Групи супроводу Болонського процесу: Європейська комісія, яка є найвпливовішим суб'єктом Болонського процесу; представники міністерств, відповідальних за вищу освіту країн-учасниць Болонського процесу; Європейська асоціація університетів, метою якої є підтримка університетів на європейському рівні та оцінка їх діяльності; Європейський

студентський союз, що представляє інтереси студентів на міжнародному рівні; Європейська організація забезпечення якості вищої освіти, яка є долученою до управління процесом забезпечення якості вищої освіти в рамках ЄПВО; Європейська асоціація закладів вищої освіти, яка декларує своєю метою захист інтересів суб'єктів вищої професійної освіти та неперервне підвищення її значення в європейських державах.

Світові процеси глобалізації, підсилені технологічними змінами, ставлять жорсткі вимоги до вищої освіти, а також до якості професійної підготовки вчителів (навчальних планів і програм, викладачів, інституцій), неминуче створюючи появу інституцій, міжнародно встановлених стандартів і міжнародних документів на відповідність кваліфікації.

В контексті розвитку європейського співробітництва в педагогічній сфері важливе комунікаційне, організуюче та координуюче значення відіграють інституційні суб'єкти, міжнародні організації та мережі, серед яких варто виокремити: Європейську асоціацію вчителів, Європейську асоціацію педагогічної освіти, Інформаційну мережу з освіти в Європі – EURUDICE, Європейську мережу політики у галузі педагогічної освіти, Освітній Інтернаціонал та ін. Мета їх діяльності полягає в об'єднанні зусиль державних діячів, педагогів різних країн, в т.ч. Словаччини, у вирішенні питань щодо формування єдиної стратегії професійної підготовки учителів. Вказані організації проводять різні наукові заходи, зустрічі, конференції, на яких обговорюються проблеми професійної підготовки педагогів.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок. Отже, трансформаційні процеси на рівні словацької вищої школи і педагогічної освіти зокрема були зумовлені впливом комплексу передумов, чинників та інституціолізованих суб'єктів (міжнародного та національного масштабу), а також необхідністю подолання кризи вчительської професії, яка загострилася в 1990-х рр. Вплив цих детермінант по-різному позначався на освітній політиці держави, її реформеному потенціалі, інтенсивності перетворень у сфері вищої освіти на різних етапах трансформації та інтеграції Словаччини у ЄПВО. На сучасному етапі **модернізація системи вищої педагогічної освіти за європейськими стандартами сприяє якісній підготовці кваліфікованих педагогічних кадрів в Словаччині.**

Перспективи подальших досліджень вбачаємо в порівняльному аналізі чинників, напрямів та змісту трансформаційних процесів у системі вищої педагогічної освіти Словаччини та України.

Список використаних джерел

1. Ключкович, ТВ., 2017. 'Інтеграція системи вищої педагогічної освіти Словацької Республіки у європейський освітній простір. Автореф. дис. ... канд.

- пед. наук: 13.00.01', *Дрогобиц. держ. пед. ун-т ім. Івана Франка*, Дрогобич, 20 с.
2. Danek J., 2009. 'Proces celoživotného vzdelávania učiteľov vysokých škôl', *Aktuální otázky vysokoškolské přípravy pedagogických pracovníků*, Ústí nad Labem, s. 38-44.
 3. Kosová, B., Kasáčová, B., Petrova, G., 2012. 'Vysokoškolské vzdelávanie učiteľov : vývoj, analýza, perspektívy', Banská Bystrica : *PF UMB*, 143 s.
 4. Kosová, B., Porubský, Š., 2011. 'Slovenská cesta transformácie edukačného systému po roku 1989 na príklade primárneho vzdelávania a prípravy jeho učiteľov', *Pedagogická orientace*, №21, s. 35-50.
 5. 'Reformy školství ve střední a východní Evropě: průběh a výsledky 1996', Praha : *Ústav pro informace ve vzdělávání*, 142 s.
 6. Valica, M., Pavlov, I., 2007. 'Križa učiteľskej profesie a jej koncepčné a legislatívne riešenie na Slovensku', *Orbis Scholae*, №3, s. 27-41.
 7. 'Zákon č. 131 o vysokých školách a o změne a doplnění některých zákonů 2002', *Zbierka zákonů*, 58, s. 1462-1514.

References:

1. Klyuchkovych, TV., 2017. 'Intehratsiia systemy vyshchoi pedahohichnoi osvity Slovatskoi Respubliki u yevropeyskoyi osvittii prostir. Avtoref. dys. ... kand. ped. nauk: 13.00.01 (Integration of the Higher Pedagogic Education System of the Slovak Republic into the European Educational Space. Author's abstract. Dis ... Cand. ped. sciences: 13.00.01)', *Drohobyts. derzh. ped. un-t im. Ivana Franka*, Drohobych, 20 s.
2. Danek J., 2009. 'Proces celozivotneho vzdelavania ucitelov vysokych skol (The process of lifelong leasing of college teachers)', *Aktuální otázky vysokoskolske prípravy pedagogických pracovníků*, Ústí nad Labem, s. 38-44.
3. Kosova, B., Kasacova, B., Petrova, G., 2012. 'Vysokoskolske vzdelavanie ucitelov : vyvoj, analyza, perspektivy (University Teacher Education: Development, Analysis, Perspectives)', Banská Bystrica : *PF UMB*, 143 s.
4. Kosova, B., Porubsky, S., 2011. 'Slovenska cesta transformacie edukacneho systemu po roku 1989 na príklade primarneho vzdelavania a prípravy jeho ucitelov (The transformation of the educational system in Slovakia after 1989 on the example of primary education and primary teacher education)', *Pedagogicka orientace*, №21, s. 35-50.
5. 'Reformy skolstvi ve stredni a vychodni Evrope: prubeh a vysledky 1996 (Educational reforms in central and eastern Europe: the course and consequences)', Praha : *Ustav pro informace ve vzdelavani*, 142 s.
6. Valica, M., Pavlov, I., 2007. 'Kriza ucitelskej profesie a jej koncepčne a legislatívne riesenie na Slovensku (The crisis of the teaching profession and its conceptual and legislative solution in Slovakia)', *Orbis Scholae*, №3, s. 27-41.
8. 'Zakon c. 131 o vysokych skolach a o zmene a doplneni niektorych zakonov 2002 (Law No. 131 on Higher Education and on Changes and Supplements to Some Laws)', *Zbierka zakonov*, 2002, №58, s. 1462-1514.

Відомості про авторів

- Білан А.М.** кандидат педагогічних наук, доцент кафедри інформаційних систем і технологій Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (Київ, Україна)
E-mail : yashanov@npu.edu.ua
- Гуменюк Т.Б.** кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри промислової інженерії та сервісу Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (Київ, Україна)
E-mail : Gumenyuktb@ukr.net
ORCID : 0000-0003-2826-8079
- Кивлюк О.П.** доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри методології науки та міжнародної освіти Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (Київ, Україна)
E-mail : panyolga@ukr.net
ORCID : 0000-0002-7900-9299
- Крючкович Т.В.** кандидат педагогічних наук, викладач кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи ДВНЗ «Ужгородський національний університет» (Ужгород, Україна)
E-mail : tetyana.klyuchkovych@uzhnu.edu.ua
ORCID : 0000-0003-3702-1086
- Мордоус І.О.** кандидат педагогічних наук, доцент, Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова (Київ, Україна)
E-mail : i.a.mordous@gmail.com
ORCID : 0000-0003-1659-001X
- Парфьонова О.І.** аспірант Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (Київ, Україна)
E-mail : AP9662212@gmail.com
- Петінова О.Б.** доктор філософських наук, доцент, доцент кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського» (Одеса, Україна)
E-mail : oksanapnpu@gmail.com
ORCID : 0000-0002-1871-1201
- Титова Н.М.** кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач

кафедри теорії та методики професійної підготовки Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (Київ, Україна)

E-mail : titnat2008@ukr.net

ORCID : 0000-0002-9415-4427

Хромець В.Л.

кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри культурології Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (Київ, Україна)

E-mail : v.l.khromets@gmail.com

ORCID : 0000-0003-0724-4625

Чумаченко Д.В.

аспірант Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (Київ, Україна)

E-mail: d.v.chumachenko@npu.edu.ua

ORCID : 0000-0002-1491-7077

Яшанов С.М.

доктор педагогічних наук , професор, завідувач кафедри інформаційних систем і технологій Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (Київ, Україна)

E-mail : yashanov@npu.edu.ua

Яшанов М.С.

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри інформаційних систем і технологій Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (Київ, Україна)

E-mail : yashanov@npu.edu.ua

Authors

- Bilan Andrii** *PhD in Pedagogy, Associate Professor of the Department of Information Systems and Technologies, National Pedagogical Dragomanov University
(Kyiv, Ukraine)
E-mail : yashanov@npu.edu.ua*
- Humeniuk Tetiana** *PhD in Pedagogy, Associate Professor, Head of the Department of Industrial Engineering and Service, National Pedagogical Dragomanov University
(Kyiv, Ukraine)
E-mail : Gumenyuktb@ ukr.net
ORCID : 0000-0003-2826-8079*
- Kyvliuk Olga** *Doctor of Philosophical Sciences, Professor, Head of the Department of Methodology of Science International Education, National Pedagogical Dragomanov University
(Kyiv, Ukraine)
E-mail : panyolga@ukr.net
ORCID : 0000-0002-7900-9299*
- Klyuchkovych Tetyana** *PhD in Pedagogy, Senior Lecturer, Department of General Pedagogics and Pedagogy of the Higher School, State University "Uzhhorod National University"
(Uzhhorod, Ukraine)
E-mail : tetyana.klyuchkovych@uzhnu.edu.ua
ORCID : 0000-0003-3702-1086*
- Mordous Irina** *PhD in Pedagogy, Associate Professor, National Pedagogical Dragomanov University
(Kyiv, Ukraine)
E-mail : i.a.mordous@gmail.com
ORCID : 0000-0003-1659-001X*
- Parfonova Olena** *Postgraduate, National Pedagogical Dragomanov University
(Kyiv, Ukraine)
E-mail : AP9662212 @gmail.com*
- Petinova Oksana** *Doctor of Philosophical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of Philosophy, Sociology and Management of Socio-cultural Activities Department, State Institution "South Ukrainian National Pedagogical University named after K.D. Ushynsky"*

(Odessa, Ukraine)

E-mail : oksanapnpu@gmail.com

ORCID : 0000-0002-1871-1201

Tytova Nataliya

PhD in Pedagogy, Associate Professor, Head of the Department of Theory and Methods of Vocational Training, National Pedagogical Dragomanov University

(Kyiv, Ukraine)

E-mail : titnat2008@ukr.net

ORCID : 0000-0002-9415-4427

Khromets Vitaliy

Doctor of Philosophy, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Cultural Engineering, National Pedagogical Dragomanov University

(Kyiv, Ukraine)

E-mail : v.l.khromets@gmail.com

ORCID : 0000-0003-0724-4625

Chumachenko Daria

Postgraduate, National Pedagogical Dragomanov University

(Kyiv, Ukraine)

E-mail : d.v.chumachenko@npu.edu.ua

ORCID : 0000-0002-1491-7077

Yashanov Serhii

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Department of Information Systems and Technologies, National Pedagogical Dragomanov University

(Kyiv, Ukraine)

E-mail : yashanov@npu.edu.ua

Yashanov Maksim

PhD in Pedagogy, Associate Professor of the Department of Information Systems and Technologies, National Pedagogical Dragomanov University

(Kyiv, Ukraine)

E-mail : yashanov@npu.edu.ua

Наукове видання

ОСВІТНІЙ ДИСКУРС: збірник наукових праць

Випуск 7 (8) : гуманітарні науки, 2018

Scientific edition

EDUCATIONAL DISCOURSE: collection of scientific papers

Volume 7 (8) : humanities science, 2018

Шеф-редактор: В. П. Андрущенко
Головний редактор: О. П. Кивлюк
Відповідальний редактор: І. О. Мордоус

Співзасновники:
ПП «Видавництво «Гілея»
Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова

Підписано до друку 30 серпня 2018 р.
Формат 60x84/8. Ум.друк.арк. 7,6. Наклад 300 пр. Зам. № 2

Друк:
ФОП Корзун Д.Ю.
21027, м. Вінниця, вул. 600-річчя, 21.
тел.: (0432) 69-67-69, 603-000
(096) 97-30-934, (093) 89-13-852
e-mail: tvory2009@gmail.com
<http://www.tvoru.com.ua>